

Історія

УДК 94(477:560):316.74:378(091)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.18494663>

Сучасна історіографія українсько-турецьких культурно-освітніх відносин: основні підходи, напрями та дослідницькі перспективи

Андрій Кліш,

доктор історичних наук, професор кафедри історії України, археології та спеціальних галузей історичних наук. Тернопільський національний педагогічний університет, Тернопіль, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>

Юрій Древницький,

кандидат історичних наук, доцент кафедри філософії та суспільних наук. Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка, Тернопіль, Україна.
<https://orcid.org/0000-0001-9257-4535>

Прийнято: 14.01.2026 | Опубліковано: 30.01.2026

***Анотація:** У статті здійснено комплексний аналіз сучасної історіографії українсько-турецьких культурно-освітніх відносин кінця XX – початку XXI століття. Метою дослідження є виявлення основних наукових підходів, тематичних напрямів та перспектив подальшого вивчення гуманітарного співробітництва між Україною та Турецькою Республікою. Методологічну основу роботи становлять принципи історизму, наукової об'єктивності та системності, а також методи історіографічного аналізу,*

проблемно-хронологічний і порівняльний підходи. У статті проаналізовано доробок українських дослідників, присвячений нормативно-правовим засадам співпраці, діяльності освітніх і культурних інституцій, ролі української діаспори в Туреччині та функціонуванню механізмів культурної дипломатії і «м'якої сили». Наукова новизна полягає у систематизації сучасних історіографічних тенденцій із урахуванням трансформацій, зумовлених російською агресією проти України, а також у виокремленні малодосліджених аспектів проблеми, зокрема турецької історіографії гуманітарних відносин і регіонального виміру співпраці. У висновках обґрунтовано, що культурно-освітні зв'язки поступово утверджуються як самостійний і стратегічно важливий напрям українсько-турецького партнерства, а їх історіографічне осмислення потребує міждисциплінарного та порівняльного підходів.

Ключові слова: *Україна, Туреччина, українсько-турецькі відносини, історіографія, культурно-освітня співпраця, гуманітарна дипломатія, діаспора.*

Modern Historiography of Ukrainian–Turkish Cultural and Educational Relations: Main Approaches, Directions, and Research Perspectives

Andriy Klish,

Doctor of historical sciences, Professor of the Department of History of Ukraine, Archeology and Special Branches of Historical Science, Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine.

<https://orcid.org/0000-0001-6074-6064>

Yuriy Drevnitskyi,

PhD in History, Associate Professor of the Department of Philosophy and Social Science Ternopil Volodymyr Hnatiuk National Pedagogical University, Ternopil, Ukraine, <https://orcid.org/0000-0001-9257-4535>

Abstract: *The article provides a comprehensive analysis of the modern historiography of Ukrainian–Turkish cultural and educational relations from the late twentieth to the early twenty-first century. The aim of the study is to identify the main scholarly approaches, thematic directions, and prospects for further research into humanitarian cooperation between Ukraine and the Republic of Turkey. The methodological framework is based on the principles of historicism, scholarly objectivity, and systematic analysis, as well as methods of historiographical analysis, problem-chronological, and comparative approaches. The article examines the works of Ukrainian scholars devoted to the legal and regulatory foundations of cooperation, the activities of educational and cultural institutions, the role of the Ukrainian diaspora in Turkey, and the functioning of cultural diplomacy and “soft power” mechanisms. The scientific novelty of the study lies in the systematization of current historiographical trends with consideration of the transformations caused by Russia’s aggression against Ukraine, as well as in the identification of insufficiently studied aspects of the problem, including Turkish historiography of humanitarian relations and the regional dimension of cooperation. The conclusions substantiate that cultural and educational ties are gradually becoming an independent and strategically significant component of Ukrainian–Turkish partnership, and that their historiographical interpretation requires interdisciplinary and comparative approaches.*

Keywords: *Ukraine, Turkey, Ukrainian–Turkish relations, historiography, cultural and educational cooperation, humanitarian diplomacy, diaspora.*

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку міжнародних відносин характеризується зростанням ролі гуманітарного виміру, зокрема культурно-освітньої взаємодії, як одного з ключових інструментів формування міждержавного діалогу, публічної дипломатії та «м’якої сили». В цьому контексті українсько-турецькі відносини посідають особливе місце, зумовлене як історичною глибиною контактів між двома народами, так і актуальними

геополітичними викликами, що стимулюють пошук ефективних моделей гуманітарного партнерства у Чорноморському регіоні.

Після відновлення незалежності України у 1991 році культурно-освітня співпраця з Турецькою Республікою набула системного характеру та стала важливою складовою стратегічного партнерства між державами. Формування договірно-правової бази, розвиток академічних обмінів, діяльність культурних центрів і зростання ролі української діаспори в Туреччині сприяли активізації наукового інтересу до гуманітарного виміру двосторонніх відносин. Водночас упродовж тривалого часу ці процеси залишалися на периферії історичних досліджень, поступаючись увагою політичним та економічним аспектам співробітництва.

Актуальність історіографічного аналізу зумовлена необхідністю систематизації наукового доробку українських дослідників, осмислення еволюції підходів до вивчення культурно-освітніх відносин України й Туреччини, а також виявлення наявних прогалин і перспектив подальших досліджень. Особливого значення ця проблематика набула після 2014 року, а з початком повномасштабної російської агресії проти України – у зв'язку з трансформацією гуманітарної співпраці та діаспорної активності в інструмент публічної дипломатії та міжнародної солідарності.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Попри зростання кількості наукових публікацій, присвячених українсько-турецьким відносинам, історіографія культурно-освітнього виміру цієї співпраці залишається фрагментованою та нерівномірно опрацьованою. Значна частина досліджень зосереджена на нормативно-правових засадах двостороннього діалогу або окремих практичних кейсах співробітництва, не пропонуючи цілісного бачення еволюції наукових підходів і методологічних трансформацій у вивченні гуманітарної сфери.

Недостатньо розробленою залишається проблема систематизації історіографії українсько-турецьких культурно-освітніх відносин як

самостійного напрямку наукових досліджень. Зокрема, бракує узагальнюючих праць, у яких би простежувалася динаміка переходу від описово-декларативного аналізу до інституційного, міждисциплінарного та концептуального осмислення культурної дипломатії та «м'якої сили». Обмежено представленим є аналіз еволюції дослідницьких акцентів у контексті ключових історичних подій – Революції Гідності, початку російської агресії у 2014 році та повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році.

Окремої уваги потребує питання відображення у вітчизняній історіографії ролі української діаспори в Туреччині як суб'єкта культурно-освітньої та публічної дипломатії. Наявні праці здебільшого мають прикладний або описовий характер і не завжди інтегрують діаспорні студії у ширший контекст міжнародних відносин і гуманітарної політики. Також недостатньо дослідженим залишається регіональний вимір співпраці, а саме специфіка культурно-освітніх ініціатив у різних містах і регіонах Туреччини.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є комплексний історіографічний аналіз наукових досліджень, присвячених українсько-турецьким культурно-освітнім відносинам, з метою виявлення основних наукових підходів, напрямів і концептуальних моделей їх вивчення у вітчизняній історичній науці.

Для досягнення поставленої мети у статті передбачається розв'язання таких завдань:

- систематизувати основні етапи формування історіографії українсько-турецьких культурно-освітніх відносин;
- проаналізувати еволюцію методологічних підходів та дослідницьких акцентів у працях українських науковців;
- визначити роль інституційних чинників (освітніх закладів, культурних центрів, діаспорних організацій, міжнародних програм) у сучасних історіографічних інтерпретаціях;

- окреслити місце української діаспори в Туреччині в науковому дискурсі як актора культурної та гуманітарної дипломатії;
- виявити наявні прогалини й перспективні напрями подальших історіографічних та міждисциплінарних досліджень.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасний етап історіографії українсько-турецьких відносин характеризується переорієнтацією дослідницького фокусу на вивчення діяльності української діаспори в умовах російської агресії. У працях Г. Саган та В. Шуточкіна [1–3] здійснено комплексний аналіз стану української громади в Туреччині, узагальнено попередні наукові напрацювання та окреслено нові напрями гуманітарних досліджень. Перспективним напрямом постає аналіз інституційних форм культурно-освітньої діяльності в умовах війни, зокрема функціонування понад 20 українських громадських організацій (станом на 2024 р.), на базі яких діють суботні школи та українські освітні осередки.

Дослідники акцентують на ролі міжнародної підтримки, зокрема співпраці з ASAM та UNICEF, у реалізації освітніх програм і підготовці лідерів громад, а також фіксують появу нових практик культурної дипломатії – участь українських мистецьких колективів у турецьких фестивалях і проведення масових культурних заходів як інструментів збереження національної ідентичності та формування проукраїнського дискурсу в турецькому суспільстві.

Окремо підкреслюється, що вітчизняна історіографія тривалий час маргіналізувала проблематику освітньої співпраці, зосереджуючись переважно на політичних і економічних аспектах двосторонніх відносин. У працях Г. Саган та В. Шуточкіна систематизовано нормативно-правову базу співробітництва, зокрема проаналізовано вплив Угоди 1998 року на розвиток академічних обмінів, а освіту концептуалізовано як складову «м'якої сили» у структурі міжнародних відносин.

Наукова новизна цих досліджень полягає в інституційному аналізі діяльності центрів турецької мови та культури при провідних українських закладах вищої освіти (Київ, Одеса, Харків, Львів, Херсон) із залученням широкої джерельної бази – університетських звітів, програм стажувань, літніх шкіл і програми «Мевлана». Вагоме місце посідає висвітлення ролі турецької агенції ТІКА у розвитку матеріально-технічної бази української тюркології, а також аналіз зворотного процесу – інституціоналізації україністики в Туреччині, зокрема відкриття спеціальності «українська мова та література» у Стамбульському університеті, що інтерпретується як новий етап культурної дипломатії.

Праця В. Шуточкіна [4] присвячена аналізу університетського виміру українсько-турецької співпраці у ХХІ ст. Автор систематизує процес формування мережі центрів турецької мови та культури при провідних закладах вищої освіти України (Київ, Одеса, Херсон, Харків, Львів), акцентуючи на ролі турецької агенції ТІКА у забезпеченні їх матеріально-технічної бази та інтеграції української освіти в міжнародний академічний простір. Окрему увагу приділено аналізу ефективності інструментів академічної мобільності, зокрема програми «Мевлана» та літніх шкіл, а також висвітлено науково-методичний доробок українських тюркологів. Автор доходить висновку, що розгалужена міжуніверситетська взаємодія є важливим чинником розвитку культурної дипломатії та підвищення міжнародного престижу України.

Значний внесок у систематизацію історії культурно-наукового співробітництва зроблено колективом археологів С. Біляєвою, Л. Кулаковською та О. Фіалко [5], які проаналізували еволюцію досліджень османської спадщини в Україні в пострадянський період. Автори обґрунтовують тезу про вплив демонтажу радянської ідеологічної парадигми на інтеграцію української науки в контекст історії тюркських народів. У центрі уваги – результати спільних українсько-турецьких археологічних експедицій

(Очаків, Акерманська фортеця), реалізованих за підтримки Турецького історичного товариства та агенції ТІКА. Наголошується на емпіричній цінності отриманих матеріалів, які сприяли переосмисленню історії Північного Причорномор'я та формуванню порівняльних досліджень з пам'ятками Османської імперії. Важливим інституційним результатом співпраці визначено створення у 2005 р. Історико-культурної асоціації «Україна–Туреччина» та становлення практик «наукової дипломатії», що засвідчує формування стійкої українсько-турецької наукової школи в галузі археології та охорони пам'яток.

Комплексний аналіз гуманітарного виміру двосторонніх відносин подано в дослідженні С. Сорокіна та Н. Пророченко [6], які на основі системного підходу простежили динаміку співпраці у 1991–2021 рр. Автори розглядають гуманітарну сферу як сукупність освітніх, наукових, культурних і соціальних зв'язків, що забезпечують стійкість політичного діалогу. У роботі зафіксовано асиметрію взаємодії, зумовлену вищою інституційною активністю турецької сторони, зокрема через діяльність інституту Юнуса Емре та агенції ТІКА. Запропонована періодизація визначає 2014 р. як переломний момент, після якого гуманітарні контакти набули висхідної динаміки. Важливим концептуальним здобутком є введення до наукового обігу поняття «кримськотатарського фактора» як чинника міждержавної комунікації. Водночас автори критично оцінюють стан турецької історіографії, вказуючи на домінування економічної проблематики та фрагментарну присутність російських наративів, що актуалізує необхідність формування українського наукового бачення історії гуманітарної співпраці.

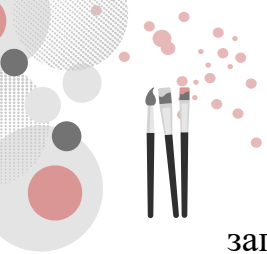
Важливим етапом у концептуалізації феномену української присутності в Туреччині стала праця О. Сухобокової [7], у якій проаналізовано еволюцію української громади від розрізнених міграційних груп до інституційно оформленої діаспори. Авторка обґрунтовує тезу, що провідним чинником консолідації громади виступило прагнення до збереження національної

ідентичності, мови та культурних традицій в умовах іноетнічного соціокультурного середовища. Події Революції Гідності та початок російської агресії у 2014 р., за висновками дослідниці, стали ключовим каталізатором інституціоналізації діаспори, трансформували культурно-освітні ініціативи в структуровану мережу громадських організацій, що функціонують як інструмент культурної дипломатії та протидії асиміляційним процесам.

У дослідженні детально простежено динаміку формування організаційної інфраструктури української громади – від перших об'єднань («Українське культурне товариство» в Стамбулі, 2008 р.; «Українська родина» в Анталії, 2009 р.) до створення у 2017 р. Координаційної ради при Посольстві України в Турецькій Республіці. Значну увагу приділено освітньо-мистецькому виміру діяльності діаспори, зокрема функціонуванню суботніх шкіл, мистецьких колективів та відкриттю першої української бібліотеки в Анкарі. Окремо акцентовано на регіональній специфіці розвитку громади, зокрема на ініціативах «Чорноморської асоціації українців» у Самсуні, спрямованих на організацію мовних курсів і літніх таборів для дітей українських захисників, що засвідчує збереження тісних зв'язків діаспори з історичною батьківщиною.

У дослідженні І. Федорів та І. Танавського [8] здійснено системний аналіз нормативно-правових засад і інституційної ролі української діаспори у формуванні спільного культурного простору України й Туреччини. Поєднуючи аналіз договірної бази (зокрема угод 1996 та 2011 рр.) із вивченням практичної діяльності громадських організацій, автори розглядають діаспору як ключового суб'єкта культурної дипломатії. Обґрунтовано тезу про трансформацію культурно-гуманітарного співробітництва з формату символічних обмінів у дієвий механізм геополітичного впливу, в межах якого культурна сфера розглядається як інструмент політичного зближення та актуалізації кримськотатарського чинника. На підставі інституційного аналізу

запропоновано посилення координації між державними структурами й діаспорними організаціями, зокрема шляхом створення Спільної комісії.

У праці І. Танавського [9] запропоновано комплексний підхід до осмислення туризму як складової культурної дипломатії та інструменту «м'якої сили». Аналізуючи динаміку українсько-турецьких відносин у 1991–2021 рр., автор показує, що розвиток туристичної інфраструктури сприяв активізації освітніх і наукових контактів, зокрема через діяльність культурно-релігійних інституцій в Україні та мережі українських громадських осередків у Туреччині. Значну увагу приділено інституційному виміру співпраці: систематизовано діяльність українських організацій у Туреччині та висвітлено роль Стратегічної ради високого рівня у поглибленні гуманітарних обмінів. Окремо проаналізовано трансформацію туристичної сфери після 2022 р. у напрямі соціально-гуманітарної підтримки, що автор трактує як новий етап розвитку двосторонніх відносин.

У контексті осмислення туризму як складової публічної та культурної дипломатії заслуговує на увагу розвідка А. Гошко, К. Капаць та О. Владимира [10], у якій туристичні потоки інтерпретовано не лише як економічний показник, а як чинник міжкультурної комунікації з глибоким історичним підґрунтям, що сягає українсько-османських контактів XVII ст. Автори концептуалізують туризм як інструмент євроінтеграційних процесів, підкреслюючи його роль у формуванні гуманітарного діалогу через обмін людським капіталом. На основі емпіричних даних досліджено інституційне оформлення української громади в Туреччині як ключового суб'єкта культурної співпраці, окреслено географію її розселення та систематизовано діяльність громадських організацій і суботніх шкіл. Окремо акцентовано на відкритті у 2018 р. спеціальності «українська мова та література» в Стамбульському університеті як знаковій події для утвердження української присутності в освітньому просторі Туреччини.

Важливим етапом становлення історіографії українсько-турецьких відносин є праця Т. Лахманюк [11], у якій здійснено одну з перших спроб комплексного аналізу двостороннього співробітництва в умовах постбіполярної трансформації міжнародних відносин. Авторка критично оцінює стан наукової розробки проблеми, пояснюючи фрагментарність досліджень обмеженою часовою дистанцією та незавершеністю процесів міждержавного зближення. Застосовуючи системний підхід, дослідниця розглядає гуманітарну й науково-технічну співпрацю як складові стратегічного партнерства, що формуються паралельно з політичним діалогом і договірно-правовим забезпеченням. Центральне місце в аналізі посідає Договір про дружбу і співробітництво від 4 травня 1992 р., який визначив пріоритетні напрями культурно-освітньої взаємодії та надав гуманітарним контактам стратегічного значення в структурі двосторонніх відносин.

Якісно новий етап у дослідженні гуманітарного виміру українсько-турецьких відносин репрезентує колективна праця Міжнародного інституту освіти, культури та зв'язків з діаспорою (І. Ключковська, О. П'ятковська, Ю. Марусик та ін.) [12], опублікована у 2022 році. На основі масштабного соціологічного опитування автори вперше в історіографії формують комплексний соціокультурний портрет українських мігрантів у Туреччині, виходячи за межі традиційного опису організаційної діяльності діаспори. Застосування міждисциплінарного підходу дозволило проаналізувати демографічні, соціально-економічні та ідентифікаційні трансформації громади, розкривши її потенціал як суб'єкта культурної дипломатії. Особливу цінність становить аналіз інтеграційних стратегій та проблем збереження національної ідентичності, зокрема у сфері доступу до української освіти й мовного середовища. Уведені до наукового обігу емпіричні дані є важливим джерелом для оцінки ефективності державних гуманітарних програм і прогнозування розвитку українського шкільництва в Туреччині.

Теоретичне осмислення механізмів «м'якої сили» суттєво поглиблюють дослідження В. Ціватого [13–14], у яких публічна дипломатія Туреччини розглядається як комплексний інтелектуально-інституційний феномен ХХІ ст. Автор аналізує еволюцію турецької дипломатичної стратегії в умовах глобальних трансформацій, наголошуючи на синергії державних і недержавних акторів та ключовій ролі культурно-освітнього компонента у формуванні позитивного міжнародного іміджу. Важливим є акцент на використанні історичної спадщини та інтелектуального потенціалу як ресурсів мережевої дипломатії, що становить релевантний аналітичний орієнтир для модернізації української гуманітарної політики. Значну увагу приділено інституційному виміру співпраці, зокрема координаційній ролі державних структур у реалізації інфраструктурних і гуманітарних проєктів, що засвідчує взаємозалежність економічної присутності та культурного впливу.

Інституційний контекст розвитку культурно-освітньої дипломатії ґрунтовно окреслено в дослідженні А. Запорожченко [15], присвяченому діяльності Стратегічної ради високого рівня, створеної у 2011 році. Попри домінування політико-економічної проблематики, праця має значну історіографічну цінність завдяки запропонованій періодизації двосторонніх відносин, відповідно до якої їх системна конкретизація відбулася після 2016 року. Цей висновок дозволяє співвіднести активізацію політичного діалогу з інтенсифікацією культурно-освітніх обмінів та розширенням мережі українських інституцій у Туреччині. Методологічно дослідження вирізняється критичним підходом до оцінки асиметрій партнерства й зовнішньополітичного балансування Анкари, що актуалізує розгляд «м'якої сили» як компенсаторного інструменту посилення гуманітарної суб'єктності України в умовах складного регіонального контексту.

Вагомий внесок у дослідження прагматичного виміру культурно-гуманітарного співробітництва становить праця С. Юрченко та П. Батрак [16], у якій туристична галузь розглядається як стратегічний ресурс національного

розвитку та інструмент міжнародного позиціонування держави. Авторки аналізують нормативно-правові та інституційні механізми, що забезпечили трансформацію історико-культурного потенціалу Туреччини у конкурентоспроможну індустрію гостинності. З історіографічної перспективи дослідження репрезентує перехід від описового аналізу туристичних потоків до вивчення управлінських моделей, зокрема державної стратегії Tourism Strategy of Turkey – 2023. Обґрунтовуючи доцільність адаптації турецького досвіду до українських реалій, авторки акцентують на інструментах державного стимулювання, інвестиційній політиці та маркетингових стратегіях популяризації культурного продукту. Такий підхід інтерпретує українсько-турецьке партнерство як процес трансферу ефективних практик культурного менеджменту, у межах якого Туреччина постає референтною моделлю модернізації гуманітарної сфери України.

Висновки. Проведений історіографічний аналіз засвідчує, що вивчення українсько-турецьких культурно-освітніх відносин пройшло складний шлях становлення – від фрагментарних згадок у працях 1990-х – початку 2000-х років до формування упродовж останнього десятиліття цілісного дослідницького напрямку в межах гуманітарної історіографії. На ранньому етапі науковий інтерес зосереджувався переважно на нормативно-правових засадах співробітництва та загальному політичному контексті двосторонніх відносин, тоді як культурно-освітній компонент розглядався як похідний і допоміжний.

Якісні зміни в історіографії відбулися у 2010-х роках, коли українські дослідники почали активно осмислювати гуманітарну сферу як самостійний об'єкт наукового аналізу. У працях цього періоду простежується перехід від описового підходу до інституційного та міждисциплінарного аналізу, що охоплює діяльність освітніх закладів, культурних центрів, діаспорних організацій, туристичної галузі та механізмів публічної дипломатії. Вагомим здобутком сучасної історіографії стало введення до наукового обігу широкого

кола емпіричних джерел, зокрема соціологічних досліджень, матеріалів громадських об'єднань і міжнародних програм співпраці.

Особливе місце в сучасних дослідженнях посідає проблема української діаспори в Туреччині, яка в умовах війни набула статусу впливового суб'єкта культурно-освітньої та гуманітарної дипломатії. Історіографія переконливо демонструє, що мережа освітніх ініціатив, культурних проєктів і міжуніверситетських контактів виконує не лише ідентифікаційну, але й стратегічну функцію – формування проукраїнського дискурсу та посилення міжнародної підтримки України.

Водночас аналіз наукового доробку дозволяє виявити низку проблемних аспектів, що потребують подальшого осмислення. Серед них – обмежена представленість турецької історіографії в українських дослідженнях, недостатня увага до регіонального виміру культурно-освітньої співпраці, а також відсутність порівняльних студій моделей гуманітарної дипломатії України й Туреччини. Перспективним напрямом подальших досліджень видається поєднання історіографічного аналізу з методами міжнародних відносин, соціології та культурології.

Таким чином, історіографія українсько-турецьких культурно-освітніх відносин перебуває на етапі активного концептуального оновлення. Її подальший розвиток має важливе значення не лише для поглиблення наукового розуміння гуманітарних процесів, але й для формування ефективної стратегії культурної та освітньої дипломатії України в умовах сучасних геополітичних викликів.

Список використаних джерел

1. Саган Г. В., Шуточкін В. О. Науково-технологічне партнерство України з Туреччиною (1992–2021). *Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки»*, 2022. Вип.1. С. 167–175. DOI: <https://doi.org/10.31651/20765908-2022-1-167-175> (дата звернення: 21.11.2025)

2. Саган Г. В., Шуточкін В. О. Налагодження освітніх зв'язків України з Туреччиною у перші десятиліття ХХІ століття. *Вісник Черкаського університету. Серія «Історичні науки»*, 2021. Вип. 1. С. 105–112 DOI: <https://doi.org/10.31651/2076-5908-2021-1-105-112> (дата звернення: 21.11.2025)
3. Саган Г., Шуточкін В. Українська діаспора в Туреччині під час повномасштабного вторгнення Росії до України: нові виклики та тенденції. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 2024. Т.2. Вип.78. С. 17–23 DOI: <https://doi.org/10.24919/23084863/78-2-3> (дата звернення: 21.11.2025)
4. Шуточкін В. Турецький вектор міжнародної діяльності українських університетів у ХХІ ст. *Грінченко – Сетон міжнародний журнал молодих науковців*. 2021. Вип. 2. С. 98–107.
5. Біляєва С. О., Кулаковська Л. В., Фіалко О. Є. Україна – Туреччина: грані співробітництва. *Археологія і давня історія України*. 2019. Вип. 3. С. 184-194.
6. Сорокін С. В., Пророченко Н. О. Українсько-турецька співпраця в гуманітарній сфері у 1991–2021 рр. *Сторінки історії*. 2024. Вип. 58. С. 346–367. <https://doi.org/10.20535/2307-5244.58.2024.309262> (дата звернення: 21.11.2025)
7. Сухобокова О. Українська громада в Туреччині: від національної спільноти до діаспори. *Східний світ*. 2021. № 3. С. 135–148. DOI: <https://doi.org/10.15407/orientw2021.03.135> (дата звернення: 21.11.2025)
8. Федорів І., Танавський І. Українсько-турецька співпраця у сфері культури: нормативно-правова база та роль діаспори (1991–2021 рр.). *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Історія*. 2025. Вип. 2. С. 232–240. DOI: <https://doi.org/10.32782/2307-7778/2025.2.25> (дата звернення: 21.11.2025)

9. Танавський І. Співпраця між Україною та Туреччиною у сфері туризму: здобутки та перспективи. *Консенсус*. 2024. № 2. С. 183–193. DOI: <https://doi.org/10.31110/consensus/2024-02/183-193> (дата звернення: 21.11.2025)
10. Гошко А. Ю., Капаць К. М., Владимир О. М. Співробітництво в туристичній сфері: Україна-Туреччина. *Актуальні задачі сучасних технологій: Матеріали X 134 Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених та студентів (Тернопіль 24-25 листопада, 2021)*. Тернопіль, 2021. Т. 2. С.72-73.
11. Лахманюк Т. Україна і Турецька Республіка: шляхи співробітництва. *Україна–Європа–Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини*. 2012. Вип. 9 С. 140–145.
12. Ключковська І., П'ятковська О., Марусик Ю., Черепенчук В., Манюк Х. Українці Туреччини: суспільство, ідентичність, майбутнє. Результати дослідження. Львів, 2022. 315 с.
13. Ціватий В. Г. Інтелектуальний феномен публічної дипломатії Турецької Республіки в умовах геополітичних трансформацій ХХІ століття. *Українсько-турецькі відносини крізь століття: історія, дипломатія, економіка, культура: матеріали Міжнар. наук. конф., м. Кам'янець-Подільський, 16–17 трав. 2025 р.* Кам'янець-Подільський, 2025.
14. Ціватий В.Г. Публічна дипломатія в Україні та світі: соціально-гуманітарний, міжнародно-політичний і практичний виміри зовнішньої політики у сфері культури (1991-2025 рр.). *Соціально-гуманітарні відносини в сучасній Україні: виклики та перспективи: колективна монографія*. Харків: СГ НТМ «Новий курс», 2025. С. 73-88.
15. Запорожченко А. Створення українсько-турецької Стратегічної ради високого рівня й еволюція відносин між країнами. *Політикус*. 2020. № 4. С. 83–92. DOI: https://doi.org/10.24195/2414_9616.2020-4.13 (дата звернення: 21.11.2025)

16. Юрченко С., Батрак П. Державне регулювання розвитку туристичної діяльності в Туреччині: досвід для України. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм»*. 2018. Вип. 8. С. 172–180. DOI: <https://doi.org/10.26565/231095132018820> (дата звернення: 21.11.2025)